

KÜRESEL STRATEJİLER YENİDEN ŞEKİLLENİYOR

Enerji satrancına ayaklanma molası

Bahadır Selim DİLEK

Tunus'ta başlayıp, Mısır'ı vuran, ardından Bahreyn'de kendisini gösteren, son dönemde de Suriye'yi sarsan Arap Baharı Türkiye'nin yakın çevresini etkisi altına aldı. Başta kuzey Afrika coğrafyası olmak üzere Suudi Arabistan dışındaki Arap yarımadası ve Ortadoğu'nun önemli bir bölümünü etkisi altına alan halk hareketleri, siyasal/toplumsal/ekonomik ve hatta stratejik açıdan 21. yüzyılın en önemli kırılma noktasını oluşturacak gibi görünmekte. Bu kırılma noktasının belki de en önemli etkisi bölgesel/küresel enerji stratejilerinde ortaya çıkacak gibi görünüyor.

Enerji kaynakları ve enerji güzergahlarının denetim altına alınması için küresel egemenlerin başlattığı uzun erimli ve kapsamlı askeri/stratejik/siyasal ve toplumsal operasyonların, ABD'de **George Bush** yönetiminin yerine **Barack Obama**'nın gelmesiyle nihai açıdan amacı değişmese de, önemli bir yöntem farklılaşmasından söz etmek olası. İşte bu farklılık "**Arap Baharı'nın rüzgârı nereden esiyor?**" sorusunu da beraberinde getirmiş durumda.

Obama dönemi

Obama ile birlikte Washington yönetiminin yıllardır destek verdiği Ortadoğu diktatörleri bir anlamda gözden çıkarıldı. Soğu Savaş döneminde ve Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında dünya üzerindeki enerji kaynaklarının yüzde 65'ini barındıran Ortadoğu'daki diktatörlerle "**istikrar ve bölgesel dengeler**" adına yakın ilişki kurup desteklemiş olan Washington yönetimi, Obama'nın iktidara gelmesinin ardından Demokratların retoriğine uygun olarak insan hakları demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi kavramları öne çıkarmaya başladı. Atlantik ötesinden gelen işte bu retoriğin tekilediği Arap Baharı, soğuk sa-

vaş döneminin başından bugüne uzanan süreçte kemikleşen ve kemikleştikçe de yozlaşan tek adam yönetimlerinin ortadan kaldırılması ve demokratik süreçlerin hız kazanması anlamında umutların yeşermesine neden olsa da, enerji stratejileri konusunda kartların yeniden dağıtılacağı bir dönemin kapıları aralanmış oldu.

Gelecek dönem Arap Baharı'nın bir sonuca ulaşmasının ardından enerji stratejilerinin yeniden belirlenmesi zorunlu olacak. Çünkü, bu ülkelerin demokratik süreçlerle yeni yönetimleri seçmesi gerekiyor. Ancak belirlenecek yönetimlerin, nasıl ve hangi dengeler ile oluşacağı önemli bir nokta olarak ortaya çıkıyor.

Müslüman kardeşler dönemi

Çünkü, yapılacak ilk serbest seçimlerde Müslüman Kardeşler'in (İhvan-ı Müslim'in) ya da Müslüman Kardeşler'in siyasal yapılarının; Tunus'tan Mısır'a, Suriye'den Filistin'e kadar Arap coğrafyasında iktidarı ele almasına kesin gözüyle bakılıyor. Üstelik bu anlamda, "**sandıktan çıkan siyasal yapının**" meşruiyeti de sorgulanmayacağı için Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı kapsayan büyük bir enerji coğrafyasında Sünni totaliter anlayış meşru bir şekilde iktidara gelecek ve stratejik küresel enerji denkleminde en önemli belirleyicilerden biri durumuna gelecek.

İlk aşamada, bu Batı karşıtı söylemleri ile öne çıkan, hatta ideolojisinin bel kemiğini Batı karşıtlığı ile oluşturmuş siyasal bir akımın/örgütlenmenin nasıl olur da Batı'nın vize vermesiyle böyleleri stratejik bir noktada güç kazanmasına izin verilirden sorusu akıllara gelse de, küresel güçlerin dinler ve mezhepler üzerinden dünyayı yeni-

den şekillendirme arayışının satrarcılarında bu sorunun yanıtını bulmak olası.

Sünni totaliter rejimlerin Şii İran'a karşı bir ağırlık merkezi oluşturacak olması, Batılı ülkeler ile Müslüman Kardeşler'in ittifak noktasını da belirliyor. Pragmatik ılımlı İslam yaklaşımının, Batılı ülkelerle yapacağı çıkar işbirliği içinde diplomatik denklemi, "**enerjiye karşılık, kendi iktidarının korunması**" biçiminde belirlemesi ve meşruiyetini Batı'nın toplumsal süreçleri gö-

zardı edip demorkasiyi sandıktan çıkacak sonuca bağlaması, enerji santarcında yeni dönemin öne çıkacak unsurlarını da ortaya koymuş oluyor.

Eğer bu süreç -Suriye ve Suudi Arabistan'da kırılma yaşamazsa- görünür bir gelecekte Ortadoğu ve Arap coğrafyası Sünni Arap Bloku ile Şii İran, Irak'ın ve Körfez ülkeleri, Suudi Arabistan'ın Şii bölgeleri arasında çok ciddi bir konfrantasyon (cepheleşme/çatışma) zeminini de ortaya çıkarmış olacak. Bu zemin, enerji stratejilerinde İran'ın arka planda kalması için Batı bloku ve Sünni Arap bloku arasında başka doğal bir ittifakı da beraberinde getirecek gibi görünüyor.

Öte yandan, El Fetih ile yapılan anlaşma sonrasında Müslüman Kardeşler'in Filistin kanadı olan Hamas'ın önünün açılması, kısa süre

Ortadoğu'da enerji eksenindeki gelişmeler, Tunus'ta başlayıp Mısır, Libya ve Suriye'ye yayılan 'Arap Baharı' ile geri planda kalmış gibi görünüyor. Yeni süreçte Ortadoğu'da öne çıkan aktörün Müslüman Kardeşler olması bekleniyor. Petrol karşılığı iktidar modeliyle Şii İran'ın Sünni otoriter rejimlerle dengelenmesi de planlanıyor.

sonra Filistin sorununun çözümünde de Müslüman Kardeşler'i önemli bir oyuncu yapacak gibi görünüyor. Kaldı ki Ortadoğu'nun kanayan yarası olan Filistin sorunun çözümünde Müslüman Kardeşler'in rol üstlenmesi, stratejik ve siyasal açıdan bütün bölgede önemli bir kazanım elde etmesini de sağlamış olacak. Bu da enerji stratejilerinde Müslüman Kardeşler'in elini güçlendirecek bir başka faktör olarak ortaya çıkıyor.

Küresel aktörlerin ilgisi

Bu noktada bir başka soru da Müslüman Kardeşler'in hangi küresel aktörlerle aynı stratejik denklem içinde yer alacağı...

Avrupa Birliği, Ortadoğu'dan ve özellikle Libya'dan elde ettiği dünyanın en ucuz ve kendi coğrafyasına en yakın petrolün denetimini

kaybetmek istemiyor. Bu nedenle Libya'da yeni statükonun ABD-AB ortaklığında inşa edileceğini söylemek olası.

Çin ise Afrika coğrafyasına el atmış durumda. Dikkati ise Ortadoğu'da. İran ise denklemin enerji değişkeninden çok siyasal değişkeni içinde yer alıyor. Çünkü petrol zengini İran'ın yeni petrol havzalarına gereksinimi bulunmuyor. Ama Ortadoğu'nun bölge lideri olmak, Sünniliğin yerine Şiiliği egemen kılp, Sünni destekli yapıları bölgeden uzak tutmak istiyor.

Karmaşık denklem içinde ABD ile AB'nin, İran ile Çin'in işbirliği yapması da sözkonusu. Bu nedenle dolaylı "**yeni statüsko**" oturana ve denklemin unsurları netleşinceye kadar kontrol edilebilir istikrar-sızlık süreci devam edecek gibi görünüyor. ■

Türkiye'nin denklemdaki yeri

Bu yeni dönemde Türkiye'ye çok fazla aktif rol düşmüyor. Obama başkan olduktan sonra Türkiye'yi bölgede öne çıkardı. Asıl amaç Türkiye üzerinden Ortadoğu'daki siyasal etkinliği yumuşak bir güç aracılığı ile yaşama geçirmekti. Ancak AKP hükümetinin dış politikadaki vizyonsuzluğu, hem Türkiye'yi hem ABD'yi sıkıntıya soktu. AKP'nin İran'a yönelik yaklaşımı, Ermenistan'la normalleşmenin istenilen sonucu vermemesi Suriye'yi uluslararası sisteme entegre etmeyi becerememesi, Libya'da ilkesiz bir yaklaşım sergilemesi, İsrail'i tamamen gözden çıkarması; Türkiye'yi genelde Ortadoğu denkleminin özelde de enerji stratejileri üzerine oynanacak oyunun dışına itti.

Sonuçta, enerji kaynakları ve enerji güzergahları bağlamında baba Bush döneminde başlayan başta Ortadoğu olmak üzere dünyayı yeniden dizayn etme süreci, Obama döneminde de devam ediyor. Ancak ılımlı İslam stratejisi bu kez çok daha ön planda olacak gibi görünüyor. Türkiye enerji satrancında ne kadar rol kapmak istese de, yakın ve orta dönemde bu çabanın sonuç vermesi olasılık dahilinde bulunmuyor.

